

Cytostatikabehandling

Cytostatika är ett samlingsnamn för en typ av läkemedel som verkar genom att skada cancerceller som delar sig. Cytostatika kallas ibland för cellgifter eller kemoterapi.

En cytostatikabehandling kan bestå av flera olika läkemedel. Cytostatika kan ges som enda behandling eller i kombination med andra behandlingar, till exempel före eller efter en operation.

Behandlingen ges ofta i omgångar, så kallade kurer, med viss tid emellan. Mängden cytostatika du får anpassas efter dig.

Så går det till

Cytostatika får du direkt i blodet via dropp eller spruta, eller tar som tabletter eller kapslar.

Om du ska få cytostatika via dropp, får du ofta en mer långsiktig infart i blodkärlet. Det kan vara till exempel en subkutan venport eller PICC-line.

Tabletter och kapslar med cytostatika tar du själv hemma. Följ dessa råd:

- Förvara läkemedlet skyddat för barn och obehöriga.
- Tabletter får inte delas eller krossas. Kapslar får inte öppnas. Prata med din behandlande sjuksköterska, kontaktsjuksköterska eller apoteket om du har svårt att svälja dem.
- Använd sked eller handskar när du tar i tabletterna eller kapslarna. Diska skeden, släng handskarna och tvätta händerna direkt efteråt.
- Tabletter och kapslar som du inte har använt ska du lämna tillbaka till ett apotek.

Uppföljning av dina blodvärden

Cytostatikabehandlingen kan göra att du får sämre blodvärden. Det är därför vanligt att man tar blodprov i samband med din behandling. Vilka prover och hur ofta de kontrolleras beror på vilken typ av behandling du får och hur du reagerar på den.

Om något är avvikande och behöver åtgärdas kontaktas du för att man ska kunna planera din fortsatta behandling. Om du inte hör något fortsätter du din behandling som planerat och lämnar blodprover enligt remissen. I vissa regioner kan du se dina provsvar om du loggar in på 1177.

Biverkningar

Cytostatika påverkar även friska celler, vilket kan ge olika biverkningar. Vi människor reagerar olika på läkemedel. Därför går det inte alltid att säga vilka biverkningar du kommer att få. I beskrivningen av läkemedlet ser du vilka biverkningar din behandling kan ge.

Du kan ordineras ytterligare läkemedel i samband med vissa behandlingar, för att förebygga till exempel illamående eller allergiska reaktioner.

Hantera kroppsvätskor säkert

Kroppen gör sig av med resterna av cytostatikan via olika kroppsvätskor, till exempel urin och avföring. Mängden cytostatika i kroppsvätskorna är störst direkt efter en kur. Olika läkemedel tar olika lång tid att få ur kroppen, men följande råd gäller generellt.

Var försiktig med dina kroppsvätskor under behandlingen och de 5 första dygnet efter att behandlingen är slut:

- Torka upp spill av kroppsvätskor med engångsmaterial. Lägg avfallet i en plastpåse, knyt ihop den och släng direkt i soporna. Tvätta ytan med rengöringsmedel och vatten.
- Om någon annan hanterar dina kroppsvätskor ska hen alltid använda engångshandskar.

3. BEHANDLING

Läkemedelsbehandling

- Om du svettas så att kläder och lakan blir blöta bör du duscha och byta kläder och sängkläder.
- Tvätta kläder och tyger som fått spill av kroppsvätskor direkt om det går, helst separat. Använd vanligt tvättmedel. Om du inte kan tvätta direkt, förvara dem i en sluten plastpåse så länge.
- Sitt ner på toaletten för att undvika att stänka urin. Fäll ner locket innan du spolar, och spola två gånger. Om du använder mulltoalett, utedass eller torrtoalett, strö kalk eller toalettströ efter besöket.
- Lägg inkontinensskydd, blöjor och stomipåsar i en plastpåse och släng direkt i soporna.
- Om du har urinkateter, byt påse istället för att tömma den. När du kopplat bort den använd påsen, gör en knut på kopplingsslangen. Lägg kateterpåsen med slang i en plastpåse och släng direkt i soporna.

Cytostatika utsöndras även via sperma. Använd därför kondom vid sex inom 72 timmar efter behandlingen för att skydda din partner. Kondom ger också ett bra skydd mot infektioner.

Graviditet och amning

Det är viktigt att du inte blir gravid eller gör någon gravid under behandlingen. Cytostatikan kan påverka fostret flera månader efter behandlingen, beroende på vilka läkemedel som ingår i den. Använd därför säkra preventivmedel. Ibland behövs dubbelt skydd, eftersom biverkningar som diarré eller direkt påverkan av cytotatikan kan göra att p-piller inte räcker som ensamt skydd. Ibland är p-piller inte lämpligt av andra skäl, till exempel om du har en hormonberoende tumör.

Kondom rekommenderas för att skydda sköra slemhinnor.

Cytostatikan kan gå över i bröstmjolk. Därför ska du inte amma under behandlingen och en tid efteråt. Hur lång tid beror på vilka läkemedel du får.

Andra läkemedel, naturläkemedel och kosttillskott

Oftast kan du ta dina vanliga läkemedel under cytotatikabehandlingen, men du kan behöva göra uppehåll eller ändra dosen. Du och din läkare går igenom dina läkemedel innan behandlingen startar. Din läkare behöver också veta om du ändrar din vanliga medicinering under behandlingens gång.

Det är viktigt att du även berättar om du tar naturläkemedel, hälsokostpreparat eller vitaminer. Effekten av vissa cytotatika kan påverkas av vissa livsmedel och preparat, till exempel grapefrukt, grapefruktjuice, johannesört och granatäpplen.

Tandläkarbesök

Oftast kan du gå till tandläkaren för en vanlig kontroll under cytotatikabehandlingen. Men prata med din läkare före större ingrepp som att göra en rotfyllning eller dra ut en tand. Undvik att gå till tandhygienisten när du är som mest infektionskänslig.

Prata med din läkare innan du går till tandläkaren och berätta för din tandläkare att du behandlas med cytotatika.

Övrigt att tänka på

- Om du behöver vaccinera dig, fråga din läkare om det går bra och i så fall när.
 - Behandlingen är inget hinder för att få massage, men din sjukdom kan vara det. Prata med din läkare. Beröring och taktill massage går alltid bra.
- Läs mer på [1177.se](https://www.1177.se). Sök på Cytostatikabehandling och Att lämna blodprov.